

UOT 37.013.46

Nəzakət İbrahim qızı Zamanova

Azərbaycan Dövlət Pedagoji Universitetinin müəllimi

[https://orcid.org/000 0002 4033 8298](https://orcid.org/000_0002_4033_8298)

[https://doi.org/10.69682/arti.2025.92\(3\).70-72](https://doi.org/10.69682/arti.2025.92(3).70-72)

E-mail: znazakat@mail.ru

MÜƏLLİMLİYİN İNSANLIQ FƏLSƏFƏSİ

Nazakat Ibrahim Zamanova

teacher of the Azerbaijan State Pedagogical University

THE HUMANISTIC PHILOSOPHY OF TEACHING

Назакет Ибрагим гызы Заманова

преподаватель Азербайджанского Государственного Педагогического Университета

ГУМАНИСТИЧЕСКАЯ ФИЛОСОФИЯ УЧИТЕЛЬСТВА

Xülasə. Rəqəmsal dünyada baş verən sürətli dəyişikliklərdə bir çox peşələr tarixə qovuşur, yeniləri yaranır. Fərdə cəmiyyətə təsir gücünə sahib olan yeniliklə müasirlik arasında əlaqə quran müəllimlik peşəsinin bütün dövrlərdə forma və üsullarında dəyişikliklər olsa da mahiyyətinin heç dəyişmədiyi diqqətə çatdırılır. Bu peşə sahiblərinə qayğı göstərilməsi cəmiyyətin və dövlətin prioriteti olmağı əsaslandırılmışdır.

Açar sözlər: *rəqəmsal, insanlıq fəlsəfəsi, müəllimlik peşəsi, mərhəmət*

Abstract. In the rapid changes taking place in the digital world, many professions are becoming history, and new ones are emerging. It is brought to your attention that the teaching profession, which has the power to influence the individual and society, connects innovation with modernity, although its forms and methods have changed throughout the ages, its essence has never changed. It is justified that caring for these professions is a priority for society and the state.

Key words: *digital, philosophy of humanity, teaching profession, compassion*

Аннотация. В условиях быстрых изменений, происходящих в цифровом мире, многие профессии устаревают и появляются новые. Обращено внимание на то, что хотя и происходят изменения в форме и методах педагогической профессии, имеющей силу влияния на отдельное общество и связь инноваций и современности, ее суть совершенно не изменилась. Забота об этих специалистах оправдана как приоритет общества и государства.

Ключевые слова: *цифровизация, гуманитарная философия, профессия учителя, сострадание*

Dünyada hər şeyə dəyər vermək mümkündür, müəllimin əməyinə dəyər verilə bilməz” (Sokrat)

Müəllimlik peşəsinin tarixi çox qədimlərə dayanır. Müəllimlik peşəsi haqqında qədimdən bu günümüzə qədər söylənilənlərdə olduğu kimi bu peşənin insana, insanlığa təsiri danılmazdır. Cəmiyyətin formalaşmasında təsir güclərindən biri də müəllimlik peşəsidir. Bu peşə sahiblərini gələcəyin əmanətçiləri adlandırırlar. Müəllimlik, sadəcə bir peşə deyil, həm də böyük bir missiyadır. Bu missiya insanın biliklərə olan ehtiyacını

ödəmək, onun mənəvi və intellektual inkişafına töhfə verməkdən ibarətdir. Müəllimlik, bəşəriyyətin gələcəyini formalaşdırmaq üçün körpülər quran bir sənətdir. Müəllim, yalnız dərs keçən bir şəxs deyil, o, insanlıq üçün bir yol göstəricisidir.

Müəllim olmaq, hər şeydən əvvəl, insanlara sevgi və hörmətlə yanaşmağı tələb edir. İnsanlıq fəlsəfəsi müəllimlikdə özünü hər bir şə-

girdin potensialını görmək və onu inkişaf etdirmək üçün göstərilən səylərdə göstərir. Hər bir şagird fərddir və onların hər biri öz dünyasına malikdir. Müəllimlər isə bu dünyaları kəşf edən, onları zənginləşdirən və cəmiyyətə faydalı fərdlər kimi yetişdirən ilham mənbələridir.

İnsanlıq fəlsəfəsi müəllimlikdə mərhəmət, ədalət və səmimiyyət prinsipləri ilə bağlıdır. Mərhəmət, çünki hər bir şagirdin uğursuzluqlarını anlayıb, onları dəstəkləmək vacibdir. Ədalət, çünki hər bir şagirdin fərdi ehtiyaclarını nəzərə alaraq onlara bərabər imkanlar yaratmaq müəllimin borcudur. Səmimiyyət isə müəllimşagird münasibətlərində qarşılıqlı inam və hörmətin əsasını təşkil edir.

Müəllim, bilik verməklə yanaşı, insanlıq dəyərlərini də öyrədir. O, şagirdləri yalnız yaxşı mütəxəssis deyil, həm də yaxşı insan olmağa ilhamlandırır. Bu baxımdan, müəllimlik insanlıq fəlsəfəsinin canlı təəcəssümüdür. Müəllimlər bilikləri ilə şagirdlərin zəhinlərini, dəyərləri ilə isə qəlblərini işıqlandırır.

Beləliklə, müəllimlik yalnız dərslər keçməkdən ibarət deyil. Bu, insanlara toxunmaq, onlara inam bəxş etmək və dünyaya daha yaxşı bir gələcək bəxş etmək yolunda mədəni bir vəzifədir. Müəllimlər, insanlığın gələcəyini inşa edən dəyərlərli memarlardır. Bu səbəbdən, müəllimlik insanlıq fəlsəfəsinin ən gözəl nümunələrindən biridir.

Bu, peşə sahibləri bəşəriyyətin şüurunu, qəlbini və gələcəyini formalaşdıran qüvvədir. Özündə tədris fəlsəfəsi insanlıq prinsiplərinə - şəfqət, anlaşma, ədalət və səlahiyyətlərin verilməsinə dərin kök salmışdır. Bu, fərdləri maarifləndirmək və onları məlumatlı, empatik və məsuliyyətli vətəndaşlar olmağa yönəltmək missiyasıdır.

Müəllim sadəcə bilikləri çatdıran bir təlimatçı deyil. Əksinə, onlar potensialın memarları, xarakter heykəltəraşları və xəyalların yetişdiriciləridir. Tədris, bir insan səyi kimi, hər bir şagirdin unikal olduğunu, hər birinin öz istəklərini, çətinliklərini və bacarıqlarını daşdığını qəbul etməklə başlayır. Tədrisin insan fəlsəfəsi hər bir şagirdə potensialı görməyi və bu potensialın inkişaf edə biləcəyi mühiti inkişaf etdirməyi vurğulayır. Bu fəlsəfənin mərkəzində mərhəmət dayanır. Müəllim şagirdləri ilə səmimi əlaqə qurmalı onların nə istədiyini anlamalıdır. Şəfqət öyrənənlər üçün mühakimə qorxusu olmadan böyümək, səhv etmək və öyrənmək üçün təhlükəsiz yer yaradır. Şəfqətlə birləşən ədalətlik

təhsilə olan inamın təməli daşıdır. Müəllimlər bütün tələbələrə ədalətli davranmağa, onların fərdi ehtiyaclarını qəbul etməyə və onların böyüməsinə cavab verən imkanlar yaratmağa çalışmalıdırlar.

Təlim həm də dəyərləri aşılamaqdan ibarətdir, nəinki faktlar ötürməkdir. Böyük müəllim tənqidi təfəkkür, iradəlik və əxlaqi dürüstlük təbiyə edir. Bu keyfiyyətlər tələbələri təkcə akademik cəhətdən üstün olmağa deyil, həm də cəmiyyətə müsbət töhfə verməyə hazırlayır. Müəllimlər hörmət, xeyirxahlıq və etik davranışı modeləşdirməklə şagirdləri bu dəyərləri öz həyatlarında daşımağa ruhlandırırlar.

Tədrisin bəşəri fəlsəfəsi müəllim və şagird arasında davamlı dialoqu da əhatə edir. Təhsil biliyin birtərəfli ötürülməsi deyil, birgə prosesdir. Şagirdlərdən öyrəndikləri kimi müəllimlər də şagirdlərindən çox şey öyrənirlər. Bu qarşılıqlı fikir mübadiləsi innovasiyaya təkan verir və öyrənmə mühitində insan əlaqəsini dərinləşdirir.

Nəhayət, öyrətmək ümidin dəyişdirici aktıdır. Bu, biliyin gücünə və bəşəriyyətin inkişaf potensialına inamdır. Müəllimlər nəsiləri daha parlaq, daha mərhəmətli gələcəyə bağlayan körpülərin qurucularıdır.

Nəticə olaraq deyə bilərik ki, müəllimlik peşəsi fərdləri ən yüksək potensiala çatmaq üçün təbiyə etmək, gücləndirmək və ruhlandırmaq missiyasıdır. Müəllimlik sadəcə bir bacarıq deyil – bu, insanlığın mahiyyətini tərənnüm edən və daha yaxşı bu dünyaya yol açan bir peşədir.

III minillikdə rəqəmsal dünyada informasiya cəmiyyətində yaşayırıq. Bir çox peşələr tarixə qovuşur, yeniləri yaranır. Bəşəriyyətin bütün fəaliyyət sahələrində innovativ texnologiyadan istifadə edilir. Bu texnologiya müəllimin işini bir qədər azaldır. Amma bu peşənin nə mahiyyəti dəyişir, nə də onu əvəz edən başqa bir peşə yaranır [5].

Fürsətlər çağırışlar dövrü, eyni zamanda təhdidlər dövrü olan rəqəmsal dünyada informasiya cəmiyyətində müəllimlərdən tələbimiz durmadan artır.

Əvəzində bu peşə sahiblərinin nə qədər məsuliyyət daşdığı hansı səviyyədə məlumdur?

İlk növbədə fərdə daha sonra topluma təsir edə biləcək bu peşə sahiblərini cəmiyyətdə oynadığı rolu qiymətləndirə bilirikmi? Cəmiyyət olaraq onların əməyinə necə qiymət veririk? Bu peşə sahiblərindən tələbimiz daima artır.

Müəllimlərin əməyinin qiymətləndirilməsində, ilk növbədə valideyn olaraq, daha sonra cəmiyyət olaraq, sonunda dövlət olaraq bu peşə sahiblərinə nə qədər ədalətliyik?

Dünyada 85 milyondan çox müəllim çalışır. Onlardan təxminən 9,4 milyonu məktəbəqədər, 30,3 milyon ilkin, 18.1 orta təhsil, 14.0 tam orta təhsil, və ali təhsildə 12,5 milyon müəllim fəaliyyət göstərir[3].

Sir deyil ki bu peşəyə maraq tədricən azalır. Müəllimdən tələbimiz çox əməyinin müqabilində verəcəyimizi müqayisə etmişikmi? Bu peşə sahiblərinin gördüyü işinin müqabilində verilən haqqı yetərlidirmi? Onlarda tələbatımız fasiləsiz artır. Amma bu peşə sahiblərindən bu tələbatların ödənilməsi üçün, onların hansı rifah şəraitində yaşadığından fərd, cəmiyyət olaraq xəbərdarıqmi? Fərdə, cəmiyyətə təsir etməyə qadir olan bu peşə sahiblərinə ədalətli olmaq, ədalətin özü qədər vacibdir.

Müəllimin yaşam tərzı tədrisə necə təsir edə bilər? Müəllimdən təhsil alanın, təhsil obyektinin, təhsilin digər subyekti olan valideynlərin bir sözlə cəmiyyətin və dövlətin tələbi hədsiz çoxdur və artmaqda davam edir. Müəllimin iş qrafiki tədris

etdiyi iş vaxtı ilə sonlanmır. Müəllimin istənilən vaxtda onun işi davam edir. İş qrafikindən əlavə istənilən vaxt onun iş saati ola bilər. Daim axtarışda olan bu peşə sahiblərindən yüksək intellekt, yenilik, axtarış, yaratmaq tələb edir.

Müəllimlik peşəsi bir halda fərdin inkişafını, fərdin inkişafı cəmiyyətin, cəmiyyətin inkişafı dövlətin gücünü təmin edirsə, bu peşə sahiblərindən heç bir qayğı əsirgəməməlidir. **Cəlil Məmmədquluzadə** – “Milləti səadətə yetirən müəllimlərdir.”

Problemin aktuallığı. Müəllimlik peşəsinin bütün peşələrdən fərqli, əslində insanlıq fəlsəfəsi olduğu, onun missiyası və eyni zamanda bu müqəddəs peşə sahiblərindən heç bir qayğının əsirgəməməsi, elə insanlığın, cəmiyyətin inkişafı deməkdir.

Problemin yeniliyi. Cəmiyyətin inkişaf alqoritmində təsir gücünə sahib olan müəllimlik peşəsinin qorunması, bu peşə sahiblərinin heç bitməyən iş saatlarının həqiqi dəyəri verilməlidir.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Məqalədə təqdim olunmuş fikirlər rəqəmsal dünyada baş verən dəyişikliklərə adekvatlığı sağlayan müəllimlik peşəsinin qorunması elə inkişafın özü olduğunu elmi fikirlərlə əsaslandırılmışdır.

Ədəbiyyat

1. “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər”. Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 2021-ci il 2 fevral tarixli 2469 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmişdir. <https://e-qanun.az/framework/46813>
2. Azərbaycan Respublikasında informasiya cəmiyyətinin inkişafına dair 2014-2020-ci illər üçün Milli Strategiya // (AR Prezidentinin sərəncamı, 2 aprel 2014-cü ildə qəbul edilmişdir). – Bakı: Qanun, – 2014. – 14 s.
3. Survival guide for international students: your first 168 hours in 13 sen 2016 — Copyright © 2021 Times Higher Education. <https://www.timeshighereducation.com>
4. 2019-2023-cü illər üçün Azərbaycan Respublikasında Ai təhsil sistemində beynəlxalq rəqəbətliyin artırılması üzrə Dövlət Proqramı (16 noyabr 2018 təsdiq edilmişdir) – Bakı: Qanun. – 2018. – 20 s.
5. Əliquliyev, R.M. İnformasiya cəmiyyətinin formalaşmasının multidistplanar elmi-nəzəri problemləri / R.M. Əliquliyev, R.S. Mahmudov/ İnformasiya Cəmiyyəti Problemləri Elmi jurnal. – Bakı: – 2016. № 3, – s.3-18
6. Заманова, Н.И. Пути Развития Образования в Цифровом Мире // Одеса: Причорноморський науко-дослідний інститут економіки на інновацій. Іновацийна педагогіка, науковий журнал, Видавничий дим «Гелветка», – 2021. – в.34, –т.1,– с.180-183.

Redaksiyaya daxil olub:21.05.2025.